

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТИ
Биология және биотехнология факультеті
Молекулалық биология және генетика кафедрасы

ОКУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕНІ

ID 6800 «Хромосомалық және гендік инженерия»

7М05109 – Биотехнология білм беру бағдарламасы
1 курс
1 семестр
кредит саны – 5(1,7+3,3+0)
МОӘЖ -7

Алматы, 2024 ж.

Оқу-әдістемелік кешенін әзірлеген биологияғылымының кандидаты Чунетова Жанна
Жумабековна.

7M05109– Биотехнология білім беру бағдарламасы бойынша негізгі оку жоспарына сәйкес

Оқу әдістемелік кешен молекулалық биология және генетика кафедрасы отырысынд
талқыланып, ұсынылған

«27 __» 08. 2024 ж., хаттама №_1 __

Кафедра менгерушісі Ж.К. Жунусбаева
(қолы)

СИЛЛАБУС
2024-2025 оқу жылшыңың күзгі семестрі
«Биотехнология- 7М05109» білім беру бағдарламасы

Іеннің ID және атауы	Білім алушының өзіндік жұмысын (МОЖ)	Кредиттер саны			Кредит-тердің жалпы саны	Оқытушының жетекшілігімен білім алушының өзіндік жұмысы (МОЖ)
		Дәрістер (Д)	Семинар сабактар (СС)	Зерт. сабактар (ЗС)		
68001 Хромосомдық және гендік инженерия	6	1,70	3,30	-	5	7

ПӘН ТУРАЛЫ АКАДЕМИЯЛЫҚ АҚПАРАТ

Оқыту түрі	Циклы, компоненті	Дәріс түрлері	Семинар сабактарының түрлері	Корытынды бакылаудың түрі мен платформасы
Оффлайн	ЖБП	аналитикалық дәріс	аралас семинар, сұрап-жауап	Универ жүйесінде тест
Дәріскер (лер)	б.ғ.д., доцент Чунетова Ж.Ж., Амирова А. К.			
e-mail:	Zhanar.Chunetova@kaznu.kz; aigul_amir@mail.ru			
Телефоны:	87776468181, 87086924842			
Ассистент (тер)				
e-mail:				
Телефоны:				

ПӘННИҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ПРЕЗЕНТАЦИЯСЫ

Пәннің мақсаты: хромосомалық және гендік инженерияның молекулалық-генетикалық әдістерін тәжірибеде колдану кабілетін қалыптастыру. Пәнді оқытуда келесі аспектілер карастырылады: геномдық талдаудың эволюциясы; өсімдіктердің анеуплиодиялық мәселелері, хромосомалардың бастапқы немірленуі және олардың тиісті геномдарға тағайындалуы; анеуплоидті сыйыктарды жасау әдістері, гендердің хромосомалық локализациясы және хромосомалардың сорт арасындағы ауыстырылуы; про- және зукариоттардың генетикалық аппаратының құрылымдық-функционалдық үйимдастырылуы, ген экспрессиясын реттелу	Оқытудан күтілетін нәтижелер (ОН)*	ОН кол жеткізу индикаторлары (ЖИ) :
	1. хромосомалық және гендік инженерияның молекулалық-генетикалық әдістерін тәжірибеде колдану кабілетін қалыптастыру.	1.1 Хромосомдық инженерия мен гендік инженерияның негізгі түсініктерімен принциптерімен танысады.
	2. Анеуплоидтар генетикасының өзгеріштік механизмдері туралы білімдерін жүйелейді.	1.2 Геномдық талдаудың эволюциясымен өзгеріштік жолдарын мәнгереді.
	3. Жана векторлық жүйелер мен мақсатты белоктардың суперпродуценттерін алу үшін колданылатын молекулалық-генетикалық әдістердің ерекшеліктерін түсіндірің. ГМО азгалары мен өнімдерін алу үшін колданылатын әдістерді колдану мүмкіндіктерін бағалау.	2.1 Организмнің генетикалық ерекшелігіне генетикалық талдау жүргізеді. 2.2 Жұмсақ бидай геномы туралы толық түсінік қалыптасады.
	4. Гендік инженерияның теориялық білімі мен әдістемелік дагдыларын кәсіби қызметте колдану: биологиялық қауіпсіздік кагидаларын сактау; генетикалық зертханадағы қауіпсіздік пен қауіпсіздік тәжірибесін бағалау.	3.1 Гендік инженерия әдістерін жіктеі алды және олардың артықшылықтарын аныктайды. 3.2. Әдістердің жұмыс істеу принциптерін түсіндіре алды және гендік инженерия әдістерін практикалық колданылуын негіздей алды. 4.1 Гендік инженерия әдістерінің негізінде жатқан принциптерді біледі. 4.2 Құрылымдық гендердің үйимдастырылуы гендік реттеумен байланыстыруды және осы білімді рекомбинантты ДНҚ

механизмдері, рекомбинанты ДНҚ ондіру және клондаудың әртүрлі әдістері мен тәсілдері; <i>in vitro</i> мутагенезі; антимагниты РНҚ көмегімен гендік экспрессиясын селективті тежелуі; РНҚ интерференциясы.	5. Жобаларды жоспарлау, әдістерді белгілеу және оларды басқару; гендік инженерия саласындағы есептерді табу және шешу үшін шешім қабылдай білу.	молекулаларын құруға колдануды біледі.
Пререквизиттер	ОВ 1405 Өсімдіктер биоалуантурлілігі, Bio2404 Биохимия», KUB 1408 Клеткалар мен үлпалар биологиясы, MB2417 Молекулалық биология	5.1 Мақсатка жету немесе гендік инженерия саласындағы мәселелерді шешу үшін гендік инженерияның әртүрлі әдістерін біледі.
Постреквизиттер	Биохимиялық генетиканың арнаулы практикумы , Фитопатология негіздері	5.2 Қазіргі заманғы әдістерді бағалай алады және болашақ мәселелерді шешу үшін казіргі әлемдегі гендік инженерия мүмкіндітерін карастыра алады.
Оқу ресурстары	<p>Әдебиет және ресурстар Оқу әдебиеттері:</p> <ol style="list-style-type: none"> Щелкунов, С.Н. Генетическая инженерия 2-е изд., испр. и доп. Новосибирск: Сиб. унив. изд-во, 2012. - 496с. Жимулов, И.А. Общая и молекулярная генетика [Текст] / И.А. Жимулов. - Новосибирск: Сибирское университетское издание, 2013. - 478 с. Б.Люин "Гены" Бином, 2012, 9-е издание. - 896с. А.К.Бисенбаев, М.М.Таиров, Р.И.Берсимбаев. Большой практи-кум,"Биохимические методы исследований"//методическое пособие, изд."Казак университеті",1998г. Шарипова М.Р. Курс лекций по генетической инженерии: учебное пособие, Казань: К(П)ФУ, 2015.- 114с. Журавлева Г.А. Генная инженерия в биотехнологии: учебник. - СПб.: Эко-Вектор, 2016. - 328 с. Огурцов А.Н., Близнюк О.Н., Масалитина Н.Ю. Основы генной инженерии и бионженерии. Учебное пособие. Часть 1.: Молекулярные основы генных технологий. Харьков: НТУ "ХПИ", 2018. - 288 с. Varshney Rajeev K. Plant Genetics and Molecular Biology. - London: Springer, 2018. - 298 p. Halford Nigel G. Crop Biotechnology: Genetic Modification And Genome Editing. - London: World Scientific, 2018. - 218 p. Glick Bernard R. Molecular biotechnology: principles and applications of recombinant DNA. - 4th ed. - Washington, 2010. - 1200 p. <p>Интернет ресурстары:</p> <ol style="list-style-type: none"> http://elibrary.kaznu.kz/ru https://www.isaaa.org/resources/publications/pocketk/16/ https://vc.ru/future/109057-gennaya-inzheneriya-sostoyanie-na-2020 https://sites.google.com/site/anogurtsov/lectures/ge 	

Пәннің академиялық саясаты	<p>Пәннің академиялық саясаты әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың Академиялық саясатымен және академиялық адалдық Саясатымен айқындалады.</p> <p>Күжаттар Univer ИЖ басты бетінде колжетімді.</p> <p>Ғылым мен білімнің интеграциясы. Студенттердің, магистранттардың және докторанттардың ғылыми-зерттеу жұмысы – бұл оку үдерісінің төрөндөтілуі. Ол тікелей кафедраларда, зертханаларда, университеттің ғылыми және жобалау бөлімшелерінде, студенттік ғылыми-техникалық бірлестіктерінде ұйымдастырылады. Білім берудің барлық деңгейлеріндегі білім алушылардың өзіндік жұмысы заманауи ғылыми-зерттеу және ақпараттық технологияларды колдана отырып, жаңа білім алу негізінде зерттеу дағдылары мен құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған. Зерттеу университеттің оқытушысы ғылыми-зерттеу кызметінің нәтижелерін дәрістер мен семинарлық (практикалық) сабактар, зертханалық сабактар тақырыбында, силлабустарда көрініс табатын және оку сабактары мен тапсырмалар тақырыптарының өзектілігіне жауап беретін ОБӘЗ, БӘЗ тапсырмаларына біріктіреді.</p> <p>Сабакқа қатысуы. Әр тапсырманың мерзімі пән мазмұнын іске асыру күнтізбесінде (кестесінде) көрсетілген. Мерзімдерді сактамау баллдардың жоғалуына әкеледі.</p> <p><u>Академиялық адалдық. Практикалық/зертханалық сабактар, БӘЖ білім алушының дербестігін, сынны ойлауын, шығармашылығын дамытады. Плагиат, жалғандық, шпаргалка пайдалану, тапсырмаларды орындаудың барлық кезеңдерінде қошируге жол берілмейді.</u></p> <p><u>Теориялық оқыту кезеңінде және емтихандарда академиялық адалдықты сактау негізгі саясаттардан баска «Корытынды бақылауды жүргізу Ережелері», «Ағымдағы оку жылының күзгі/көктемгі семестрінің корытынды бақылауын жүргізуге арналған Нұскаулықтары», «Білім алушылардың тестілік күжаттарының қоширіліп алынуын тексеру туралы Ережесі» тәрізді күжаттармен регламенттеледі.</u></p> <p>Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері. Университеттің білім беру ортасы гендерлік, национальдік/этникалық тегіне, діни сенімдеріне, әлеуметтік-экономикалық мәртебесіне, студенттің физикалық денсаулығына және т.б. қарамастан, оқытушы тарапынан барлық білім алушыларға және білім алушылардың бір-біріне әрқашан колдау мен тәң каримкатьянас болатын күйінде орын ретінде ойластырылған. Барлық адамдар құрдастары мен курстастарының колдауы мен достығына мұқтаж. Барлық студенттер үшін жетістікке жету, мүмкін емес нәрселерден горі не істей алатындығы болып табылады. Әртүрлілік өмірдің барлық жақтарын қүштейтеді.</p> <p>Барлық білім алушылар, есіресе мүмкіндігі шектеулі жандар, телефон/е-mail <u>оқытушының байланыстарын енгізіңіз</u> немесе MS Teams-тері бейне байланыс арқылы <u>жиналысқа тұрақты сілтеме жасасың</u> көңестік көмек ала алады. Сілтеме <u>БИОМЕТРИЯ General Microsoft Teams</u>.</p> <p>МООС интеграциясы (massive openline course). МООС-тың пәнге интеграциялануы жағдайында барлық білім алушылар МООС-ка тіркелуі кажет. МООС модульдерінің өту мерзімі пәнді оку кестесіне сәйкес катан сақталуы керек.</p> <p>Назар салыңыз! Әр тапсырманың мерзімі пәннің мазмұнын іске асыру күнтізбесінде (кестесінде) көрсетілген, сондай-ақ МООС-та көрсетілген. Мерзімдерді сактамау баллдардың жоғалуына әкеледі.</p>
-----------------------------------	--

БІЛІМ БЕРУ, БІЛІМ АЛУ ЖӘНЕ БАҒАЛАНУ ТУРАЛЫ АҚПАРАТ

Оку жетістіктерін есептеудің баллдарынан-рейтингтік әріптік бағалау жүйесі				Бағалау әдістері
Бага	Баллдардың сандық баламасы	% мәндегі баллдар	Дәстүрлі жүйедегі баға	Критериалды бағалау – айқын әзірленген критерийлер негізінде оқытушың накты кол жеткізілген нәтижелерін оқытудан күтілетін нәтижелерімен ара салмактық процесі. Формативті және жиынтық бағалауға негізделген.
A	4,0	95-100	Өте жақсы	Формативті бағалау – құнделікті оку қызметі барысында жүргізілтін бағалау түрі. Ағымдағы көрсеткіш болып табылады. Білім алушы мен оқытушы арасындағы жедел өзара байланысты қамтамасыз етеді. Білім алушының мүмкіндіктерін айқындауға, күйіндеңдерди анықтауға, ең жақсы нәтижелерге кол жеткізуға көмектесуге, оқытушының білім беру процесін уақытын түзетуге мүмкіндік береді. Дәрістер, семинарлар, практикалық сабактар (пікірталастар, викториналар, жарыссыздар, дәңгелек үстелдер, зертханалық жұмыстар және т.б.) кезінде тапсырмалардың орындалуы, аудиториядағы жұмыс белсенділігі бағаланады. Алынған білім мен құзыреттілік бағаланады.
A-	3,67	90-94		
B+	3,33	85-89	Жақсы	

B	3,0	80-84		Жиынтық бағалау – пән бағдарламасына сәйкес бөлімді зерделеу аяқталғаннан кейін жүргізілетін бағалау түрі. БӨЖ орындаған кезде семестр ішінде 3-4 рет өткізіледі. Бұл оқытудан күтілетін нағызелерін игеруді дескрипторлармен аракатынаста бағалау. Белгілі бір кезеңдері пәнді менгеру деңгейін анықтауға және тіркеуге мүмкіндік береді. Оку нағызелері бағаланады.
B-	2,67	75-79		Форматтыві және жиынтық бағалау % мәндегі баллдар
C+	2,33	70-74		Дәрістердегі белсенділік 5
C	2,0	65-69	Қанағаттанарлық	Практикалық сабактарда жұмыс істейі 56
C-	1,67	60-64		Өзіндік жұмысы 39
D+	1,33	55-59	Қанағаттанарлықсыз	Жобалық және шығармашылық қызметі -
D	1,0	50-54		Қорытынды бакылау (семтихан) 40
				ЖИЫНТЫҒЫ 100

Оку курсының мазмұнын іске асыру құнтізбесі (кестесі). Оқытудың және білім берудің әдістері.

Аптасы	Тақырып атаяу	Сағат саны	Макс. балл
Модуль 1 Бидай геномы			
1	Д. 1 Хромосомалық инженерия кіріспе	1	
	ПС Генетикалық талдау. Практикалық сабактың міндеттері және даму тарихы	2	
2	Д. Анеуплоидтар цитогенетикасы. ПС Бидай хромосомдарының номенклатурасын құру.	1 2	
	МОӘЖ 1 «Анеуплоидтардың шығуы мен класификациясы, маңызы» тақырыбына МӘЖ1 орындау бойынша кеңес		
	МӘЖ 1. Хромосомалар санының өзгермелелігі. 2. Хромосомалар санының еселенбей шығу теориясы-Робертсондық қосылу, 3. М.С.Навашиннің дислокациялық теориясы. 4. Полиплоидтер өсімдіктер және жануарлар эволюцияның маңызы.		30
3	Д. Жұмасак бидайдың геномдық құрамы. ПС Бидай хромосомдарының номенклатурасын құру.	1 2	8
МОДУЛЬ 2 Өзгергіштіктің таралу зандаудылықтары			
4	МӘЖ 2 1.Жаңа моносомалық серия шығару барысында хромосомалық инженерия мен гаплоидты селекция <i>in vitro</i> тәсілін ұштастырып колдану. 2. Бидайдың белгілі хромосомасы бойынша морфологиялық маркерленген моносомды және изогенді линияларды алу принциптері. Д. Анеуплоидты линия шығару тәсілдері.		15
	ПС Сирс, Ман, Ло тәсілдерімен хромосомалар алмастыру схемасын сыйзу. Осы тәсілдердің хромосомаларды тасымалдау барысында артықшылығы мен айырмашылығы көрсету.	2	8
5	Д. Хромосомалық құрылымдар, мутациялық өзгергіштік ПС Селекциялық процестегі биотехнологиялық тәсілдер.	1 2	8
6	Д. Геномдық мутация.Полиплоидтылық, автополиплоидтылық ПС Бидайдың полиморфизмі. Алғашқы материалды идентификациялау үшін биохимиялық маркерлерді пайдалану.	1 2	8
	МОӘЖ 3 Селекцияның генетикалық негіздері. реферат корғау МӘЖ 4 орындау бойынша кеңес		
	МӘЖ 4 Политенді хромосомалар туралы мәліметтер, оны зерттеу әдісі. Зерттеуге колданылатын материалдар. Бриджес әдісі бойынша хромосомаларды идентификациялау.	2	15
7	Д. Хромосомалық инженерия және биотехнология. ПС Хромосомалық инженерия және биотехнология тәсілдерін селекциялық процесте жетістілдіру және тездету.	1 2	8
РК1		100	

МОДУЛЬ 3 Гендік инженерия негіздері

8	Д. Кіріспе. Гендік инженерияның негізгі максыты мен міндеттері. Гендік инженерияның даму тарихы. ПС. Гендік инженерия ферменттері. Рестриктаза мен лигаза.	1	
9	МОӘЖ 4 Кеңес беру МӨЖ 5 орындау бойынша. Д. Векторлар – әртүрлі организмдерге бөтен гендерді жеткізуге арналған арнайы құрылғылар. ПС. Фазимда және косміда векторлары. Есептер шыгару. Рестриктазаны тауып, ДНҚ-ны кесу.	2	7
10	Д. Про- және эукариоттардың генетикалық аппаратының құрылымдық-функционалдық үйымдастырылуы. ПС. Ген экспрессиясын реттелу механизмдері. МОӘЖ 5. Эссе, жоба жазу. Такырыбы: Гендік инженерияда колданылатын векторлары. ГМО-ны жасау мен пайдалануды саласындағы патенттеу заңнама, құқықтық реттеу, тамак өнімдеріндегі генетикалық түрлendірілген көздерді анықтау әдістері мен стандарттары (отандық, шетелдік). Антимагниты РНҚ қомегімен гендік экспрессиясын селективті тежелуі. РНҚ интерференциясы колдану аясы.	1	
11	Д. Рекомбинантты ДНҚ өндіру және клондаудың әртүрлі әдістері мен тәсілдері. ПС. Рекомбинантты ДНҚ құру принциптері. Трансгендік өнеркәсіп өнімдері. МОӘЖ 5 Кеңес беру МӨЖ 6 орындау бойынша.	2	20
12	Д. Өсімдік жасушалары мен үлпаларының генетикалық трансформациясының кемшіліктері мен артықшылықтары. Өсімдік протопластарының, жасушаларының және үлпаларының генетикалық трансформациясының әдістері. Өсімдіктердің агробактериалық трансформациясының әдісі <i>A. Tumefaciens</i> . ПС. Ті-плазмидасының құрылымы мен енү механизмі.	1 2	7 8
МОДУЛЬ 4 – Гендік инженерия әдістері.			
13	Д. Өсімдіктердің биобаллистикалық трансформациясы. ПС. Өсімдіктерді өзгертуге арналған биобаллистикалық аппаратта жұмыс істей принципі. МОӘЖ 6. Эссе, жоба жазу. Такырыбы: Аштық пен кедейшілікті жоюда ауыл шаруашылығын тұрақты дамыту үшін гендік инженерия әдістерін колдану перспективалары. Өсімдіктер мен жануарлар генетикалық трансформация әдістерінің кемшіліктері мен артықшылықтары.	1 2	8 20
14	Д. Жануарларды өзгерту үшін колданылатын гендік инженерия әдістері. ПС. Жануарлардың гендік инженерия мен клондау әдістерінің айырмашылығы.	1 2	8
15	Д. Антимагниты РНҚ қомегімен гендік экспрессиясын селективті тежелуі. МОӘЖ 7. Корытынды емтиханга кеңес беру.	1 2	8 100

РК2

Декан

М.С. Күрманбаева

Оқыту және білім беру саласының бойынша
Академиялық комитеттің тарағасы

Л.К. Бактыбаева

Кафедра менгерушісі

Ж.К. Жунусбаева

Дәріскер

Ж.Ж. Чунетова

Дәріскер

А.К. Амирова

«Хромосомалық және гендік инженерия» пәні бойынша рубрикатор

四

20

Л.К.Бактыбаева
Ж.К.Жунусбаева
Ж.Ж.Чунетова